

управленческих влияний, инноватики. Раскрывается содержание каждого аспекта в традиционных и инновационных подходах к управлению.

**Ключевые слова:** управление, управление развитием дошкольного образования, концептуальные аспекты, подходы к управлению.

*Summary*

*L.S.Pisots'ka*

**Organization-Technical Changes in the Approaches to the Management of Pre-School Education Development**

*The aspects of conceptual changes in the approaches to management of the development of pre-school education: methodological, theoretical, strategies and development, technologies of management, managing influences, innovations are determined. The content of each aspect in the traditional and innovational approaches to the management is revealed.*

**Key-words:** management, management of the development of pre-school education, conceptual aspects, approaches to management.

Дата надходження статті

„13” листопада 2007 р.

УДК 39/477:37.036

**В.І.ПЛАХТІЙ,**

*кандидат педагогічних наук, доцент  
(м.Хмельницький)*

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ  
МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

*В статті досліджуються теоретичні засади вивчення стану моральної свідомості підростаючого покоління.*

**Ключові слова:** *вчинок, діяльність, людиноцентризм, мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральна свідомість, стадії та рівні морального розвитку особистості.*

*Постановка проблеми в загальному вигляді...* Сучасні реформи в освіті якісно відрізняються від усіх попередніх тим, що вперше здійснюються не на основі державно-класових ідеологічних запитів, а на основі людиноцентризму, національного способу життя, науковості, духовних надбань світової та вітчизняної педагогіки.

В Указі Президента України „Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” (від 4 липня 2005 р.) виділено як пріоритетне завдання „...докорінно поліпшити виховну роботу з дітьми, учнівською та студентською молоддю...”. Таку роботу неможливо здійснювати без глибокого аналізу усього комплексу виховної роботи, показниками результативності якої повинні стати кількісні та якісні зміни рівня морального розвитку особистості вихованця.

*Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...* Фундаментальні ідеї морального розвитку особистості висувалися Л.Виготським, Л.Кольбергом, І.Коном, Я.Корчаком, А.Макаренком, Ж.Піаже, Г.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, В.Сухомлинським, С.Якобсон та ін. Важливий вклад у розробку теоретичних і прикладних проблем формування моральної свідомості учнів, зокрема її ціннісної, емоційної та когнітивної сфер, внесли праці Л.Артемової, І.Беха, Л.Божович, М.Поришевського, М.Дригус, А.Кириченка, Б.Кобзаря, О.Кононко, І.Мар'єнка, Н.Монахова, Л.Рувинського, О.Сухомлинської та ін. Питання моральної поведінки як практичної сторони моральної свідомості вивчали І.Каїров, Н.Крутов, В.Оржиховська, Т.Поніманська, Я.Рейковський, Н.Рібакова, Є.Суботський. Соціальні аспекти цієї проблеми розкриті в працях С.Анісімова, К.Войтили, А.Гусейнова, О.Дробницького, В.Малахова, В.Овчиннікова, О.Титаренка, К.Шварцман та ін.

У науково-педагогічній літературі моральна свідомість здебільшого розглядається в контексті моральної вихованості, розвитку моральних ідеалів, переконань, цінностей, моральної культури тощо.

Отож предметно вивченням рівня розвитку моральної свідомості (а саме вона є головним показником моральної вихованості) як інтегративного явища на рівні психолого-педагогічного знання у вітчизняній педагогічній науці практично ніхто не займався. Актуальність та реальний стан розробленості науково-педагогічного аспекту цієї проблеми стали вирішальними спонуками у

виборі теми публікації „Теоретичні засади вивчення рівня розвитку моральної свідомості особистості”.

*Формулювання цілей статті... Мета дослідження:* теоретично обґрунтувати та розробити систему показників та рівнів розвитку моральної свідомості особистості.

*Виклад основного матеріалу...* Про ступінь морального розвитку індивіда судять за певними показниками, які називаються критеріями.

Словники тлумачить ці два терміни як одне поняття. В синонімічному ряду поруч стоять слова „ознака”, „критерій”, „показник”, „прояв”. Лексичне значення їх ідентичне, а саме: це те, з чого можна скласти висновок про стан, розвиток, хід процесу, явища тощо [5, 107].

Розробляючи проблему показників, науковці вкладають в ці поняття різний зміст. При цьому „критерій” розуміють, як якусь найзагальнішу властивість, за котрою стоїть поняття про те чи інше явище, що поєднує низку простих показників. Самі ж показники можуть бути виявлені через ознаки, прикмети, що можуть безпосередньо спостерігатися та підлягати вимірюванню [2, 10].

У психолого-педагогічній літературі відсутні праці, в яких чітко були б названі показники сформованості моральної свідомості особистості. Проте є чимало робіт, предметом вивчення яких стала моральна вихованість, її показники. Це праці І.Беха, П.Блонського, П.Божович, О.Богданової, Є.Бондаревської, І.Каїрова, С.Карпенчука, Т.Коннікової, С.Максименка, І.Мар'єнка, І.Свадковського, С.Суботського, Л.Рувинського, С.Якобсон та ін.

У контексті їх теоретичних і теоретико-прикладних досліджень з питань морального виховання та морального розвитку особистості серед інших педагогічних дефініцій розглядається моральна свідомість, робляться спроби охарактеризувати її за низкою показників.

Так, І.Свадковський у монографії „Моральне виховання дітей” вважає показниками моральної вихованості такі якості індивіда, як слухняність, гарні манери, ввічливість, скромність, дисциплінованість, сміливість, чесність, правдивість, працелюбність, колективізм, патріотизм. Моральна свідомість, на думку вченого, виконує когнітивно-регулятивну функцію. Її показниками є не тільки те, що знає дитина про вищезазначені якості, а і як ці знання допомагають їй регулювати свою поведінку [6].

Досить глибоко вивчав психолого-педагогічні проблеми морального розвитку особистості Л.Рувинський. Критеріями морального розвитку він вважає рівень світогляду, творчий характер і самостійність мислення, стан її інтелектуально-дійової зрілості [4, 176]. Виділяючи, на перший погляд, надто загальні показники, Рувинський пояснює це тим, що організація морального виховання вимагає бачення особистості як цілісної системи, а не розрізненого набору моральних якостей індивіда.

С.Г.Якобсон дуже близько підійшла до визначення показників моральної свідомості. Але в зв'язку з тим, що предметом її дослідження були процеси регуляції моральною поведінкою дитини, а не моральна свідомість, то, розглядаючи комплекс показників морального розвитку, вона виділяє серед них ті, що характеризують швидше самосвідомість дитини: зміст моральних знань, стан моральних почуттів у момент морального вибору [10, 16].

Є.В.Суботський (під впливом Ж.Піаже та Л.Кольберга) робить спробу розгляду поетапного розвитку моральності дитини, називаючи показниками цього процесу переконання, мотиви, поведінку [7, 47].

Колектив науковців НДІ психології АПН УРСР під керівництвом І.Беха та С.Максименка провів ряд досліджень, в результаті яких був створений методичний посібник „Критерії моральної вихованості молодших школярів”. На думку авторів, такими критеріями є моральна свідомість, моральні ідеали, міжособистісні стосунки в дитячому колективі, рівень дитячої самосвідомості, трудової активності, вимогливості до себе, дисциплінованість, ставлення до вчителя [2]. Моральній свідомості в цій колективній монографії відведено окремий розділ „Моральна свідомість як показник вихованості молодших школярів” (автор М.Дригус). Дослідниця вивчає такий показник моральної свідомості молодшого школяра, як моральні знання. Рівень їх сформованості характеризується, „по-перше, оперуванням моральним поняттям при аналізі тієї чи іншої конкретної моральної ситуації, взятої з художнього твору, навколишнього життя; по-друге, умінням дати визначення поняття, що свідчить „про усвідомлення школярем істотних ознак; по-третє, кількістю моральних понять, якими оперує учень” [2, 7].

Л.Кольберг, досліджуючи рівні розвитку моральної свідомості, користувався такими показниками, як знання, почуття, ставлення, потреби, мотиви, переконання. Ці показники він виявляв у процесі дослідження моральних суджень людей. Він не вважав вчинок виявом сформованості моральності. Для нього важливим компонентом вивчення рівня сформованості моральної свідомості є когнітивна та емоційно-мотиваційна сфера. Вчений називає переконання показником 4,5,6 стадій розвитку моральної свідомості особистості. Саме на цих етапах моральні поняття стають переконаннями. Проте, названі показники не можуть дати повної картини

сформованості моральної свідомості на всіх шести стадіях морального розвитку людини, які визначив Кольберг [9].

Як же перевірити завершальний етап цього процесу, якими критеріями керуватися, щоб пересвідчитися, що особистість досягла найвищої стадії автономної моралі і живе за внутрішньо прийнятими моральними принципами, що ґрунтуються на універсальних моральних цінностях: справедливості, рівності прав та повазі до власної гідності людини як самоцінної індивідуальності?

Щоб виявити найвищий рівень сформованості моральної свідомості людини, необхідно побачити поведінкову сторону (назвемо її практичною стороною моральної свідомості).

Отже, теоретична сторона моральної свідомості – це моральні уявлення, моральні знання, моральні судження, моральні почуття, а практична – вчинкова діяльність в момент морального вибору. Поведінка у ситуації де людина не стоїть перед моральним вибором, не може дати повного уявлення про рівень моральності особистості.

Кольберг наголошує, що найвища стадія властива небагатьом. Такі люди діють у відповідності з власними переконаннями, навіть коли інші вважають їх диваками або їхні погляди суперечать законам суспільства. Як приклад він називав Мартіна Лютера Кінга, Махатму Ганді, Льва Толстого [9]. До цього рівня вищеназвані лідери йшли не тільки когнітивно-еволюційним шляхом. Про себе вони заявили не лише судженнями на моральні теми, а й вчинками.

Християнство проповідували багато місіонерів, але смерть на хресті за віру прийняли одиниці. Тому ми переконані, що вчинково-поведінковий компонент є обов'язковим показником для визначення рівня сформованості моральної свідомості, адже між моральними судженнями людини і її реальною поведінкою в ситуаціях морального вибору часто спостерігається велика розбіжність. І саме тут вчинок стає показником міцності, глибини і дієвості морального переконання.

Наша думка підтверджується вченнями Л.Виготського, С.Леонтьєва про взаємозв'язок свідомості та діяльності в процесі розвитку вищих психічних функцій.

Досвід Сухомлинського з проблеми пошуку критеріїв моральної вихованості дітей, висвітлений ним у працях „Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості”, „Духовний світ школяра”, „Серце віддаю дітям”, приводить до такого педагогічного утворення, як моральна зрілість учнів [8]. Моральна зрілість, з точки зору автора, – це моральна вихованість, обов'язковою умовою якої є сформована моральна свідомість людини. Розвиток моральної зрілості – складний процес, який торкається усіх сфер життєдіяльності особистості, що формується. В першу чергу – комплекс ставлення до природного та суспільного середовища, починаючи від взаємин у сім'ї і закінчуючи виконанням громадянського обов'язку. Моральна зрілість школяра визначається ставленням до праці, способом життя, турботами та тривогами, смыслом буття. Шлях до моральної зрілості – це духовна спрямованість дитини у майбутнє, здатність замислитись над тим, якою вона буде завтра. Певна річ, найважливішим показником моральної зрілості людини є її вчинки. Василь Олександрович вважав, що вчинок як показник сформованості моральної свідомості може аналізуватися з позиції ставлення до Батьківщини, до природи, до суспільства, до самого себе, до праці, до краси. Ставлення, як моральне явлще, знайшло свою констатацію у сукупності певних норм, заборон та вимог, що регулюють людську діяльність і поведінку. Ця сукупність норм і становить безпосередній зміст моральної свідомості [8, 88].

Аналогічні думки ми знаходимо і в канонічній психології. Вивчаючи природу вчинкової діяльності людини, вона проголошує: „З'ясувати, які вчинки за змістом і формою здійснює людина, – це сказати про неї головне” [3, 828].

Окремі вчинки складають поведінку особистості. Поведінка стає зрозумілою, коли вихователь володіє інформацією про те, що дитина знає про свою поведінку, чому вона так поводиться і що їй потрібно знати, щоб поводитися гідно. Тут намітився двосторонній зв'язок: поведінка залежить від рівня моральних знань, а дієвість моральних знань перевіряється поведінкою дитини. Отже, вчинок і поведінка можуть виступати в якості показника моральної свідомості. Зважаючи на вік людини і рівень її морального розвитку, ми повинні пам'ятати: вчинок не завжди є віддзеркаленням того, що ми знаємо про свою поведінку (маємо на увазі свідомі моральні вчинки). Так само, як і відмінні знання про моральні норми не є гарантією хорошої поведінки. Буває, що знаючи про ганебність злочинства, дитина бере чужі іграшки або їжу. Навіть в ідеальних умовах виховання вона може порушувати загальноприйняті моральні правила.

Тому для виявлення рівня сформованості моральної свідомості дитини потрібно виявити суть спонуки, що призвела до морального чи аморального вчинку.

Отже, щоб виявити, свідомо чи несвідомо дитина проявляє аморальність, необхідно з'ясувати мотиви такої поведінки. Це можна зробити за допомогою бесіди або методом моделювання ситуації морального вибору, ідентичної до тієї, в якій опинилась дитина. Дитячі відповіді і судження допоможуть збагнути причини аморальності вчинку.

Логіка виявлення основних показників сформованості моральної свідомості така:

- моральна свідомість як форма суспільної свідомості має всі її ознаки та показники, але в межах відображення і впорядкування власне моральної реальності;
- важливий показник сформованості моральної свідомості особистості - моральні знання, джерельна база моральної свідомості людини;
- моральні знання можуть існувати в свідомості дитини у вигляді моральних уявлень, понять, переконань;
- знання на рівні моральних уявлень, ознак та понять не можуть бути показниками сформованої моральної свідомості. Вони визначають лише стан формування моральної свідомості на одному із рівнів;
- моральні переконання як вищий рівень моральних знань є фундаментом сформованої моральної самосвідомості, на основі якого виробляється навичка правильної поведінки, що переростає у звичку за будь-яких умов поводитися гідно, тобто моральні переконання стають основою моральних вчинків, совістю людини;
- процес засвоєння і застосування моральних знань тісно пов'язаний з такою вищою психічною функцією, як почуття;
- стан переживання людиною моральних почуттів (сором, страх, радість, провина, сумнів, гідність тощо) є показником моральної свідомості;
- свідомість і діяльність людини тісно взаємопов'язані (за теорією О.Леонтьєва, діяльність є показником рівня сформованості свідомості);
- зміст вчинкової діяльності може бути показником сформованості моральної свідомості;
- якщо дитина поводить не належним чином, необхідно з'ясувати мотиви негідної поведінки, причини, які спровокували її аморальний вчинок.

Отже, щоб побачити картину сформованості моральної свідомості особи, необхідно з'ясувати, що вона знає про мораль, як пояснює моральне і аморальне у чужих і власних вчинках, які почуття переживає, коли йдеться про моральне чи аморальне, як співвідносяться її знання, почуття та мотиви з поведінкою.

Згідно з логікою наших суджень, показниками рівнів сформованості моральної свідомості особистості можуть бути моральні знання, моральні судження з приводу мотивів, моральні почуття і поведінка.

Знання – це показники когнітивного напрямку, вивчення змісту яких дає можливість встановити рівень їх усвідомлення: уявлення, поняття, переконання. Комунікативний компонент допоможе з'ясувати рівень моральних почуттів, суджень у момент морального вибору. Вчинковий компонент допоможе побачити практичну сторону моральної свідомості, дасть уявлення про цілісну картину сформованості рівнів моральної свідомості як інтегративного, різнорівненого психолого-педагогічного утворення.

Традиційно в психолого-педагогічних дослідженнях керуються трьома рівнями: високим, середнім, низьким. В основу нашої класифікації рівнів формування моральної свідомості покладено висунуту в свій час Ж.Піаже, підтриману Л.Виготським, науково та експериментально розвинену Л.Кольбергом ідею, що розвиток свідомості дитини відбувається паралельно з її розумовим та емоційним розвитком. Цей процес іде поетапно: від нижчої стадії до вищої.

Л.Кольберг виділив шість стадій розвитку моральної свідомості особистості, які об'єднав у три рівні: доморальний, конвенційний та автономний. Доморальному рівню відповідають такі стадії: перша, коли дитина слухається, щоб уникнути покарання, друга – дитина керується егоїстичними мотивами взаємної вигоди. „Конвенційна мораль” відповідає стадії третій (модель «хорошої» дитини), котра прагне одержати схвалення з боку значимих для неї інших і відчуває перед ними сором, і четвертій – установка на підтримання встановленого порядку і фіксованих правил. Автономна мораль переносить моральне рішення у внутрішню сферу особистості. Вона відкривається п'ятою стадією, коли підліток усвідомлює відносність і умовність моральних правил та вимагає їхнього логічного обґрунтування. Ця стадія переходить у вищу тоді, коли релятивізм особи змінюється визнанням нею вищого закону, який виражає інтереси більшості. Лише після цього (стадія шоста) формуються стійкі моральні принципи, дотримання котрих забезпечується власною совістю, незалежно від зовнішніх впливів [11, 158].

На основі проаналізованої теоретично-прикладної літератури, власних досліджень ми дійшли висновку, що моральна свідомість особистості може характеризуватися трьома рівнями: високим, середнім, низьким. Назвемо їх: доморальний, конвенційний, автономний. Кожен рівень має дві стадії формування моральної свідомості.

Під рівнем моральної свідомості розумітимемо ступінь сформованості найважливіших показників: моральних знань, суджень, почуттів та вчинків. Для **автономного** рівня характерний високий ступінь моральних знань та почуттів, які стали переконаннями особистості, керівництвом у сфері моральної діяльності. Моральні норми стають усвідомленою необхідністю. Вони

обумовлюються внутрішніми мотивами - потребами, що диктуються не лише суспільними нормами моралі, а й власною совістю. Моральна свідомість виступає як високорозвинена моральна самосвідомість.

**Середній** рівень (конвенційний) визначається достатнім розвитком моральних знань та почуттів, необхідних для організації життєдіяльності індивіда в даному суспільстві. Особистістю усвідомлюється необхідність дотримання моральних норм. Вони є звичною формою її вчинкової діяльності. Моральні судження продиктовані швидше необхідністю жити за законами суспільства, ніж внутрішньою потребою. Тому самоусвідомлення, самоаналіз, самооцінка, самокритика ситуативні, часто залежать від об'єктивної реальності.

**Низький** рівень (доморальний). Особа має інтуїтивні уявлення про моральні норми поведінки. Вони не стали переконаннями, а отже, її внутрішньою потребою. Моральні почуття – це швидше інстинкти. Тому дитина періодично порушує моральні норми. Моральні судження обумовлені біологічними спонуканнями при відсутності потреби дотримуватися загальноприйнятих правил. Відсутні навички саморегуляції емоціями, діями, вчинками, поведінкою.

„Для становлення моральної свідомості необхідно, щоб кожна людина пройшла всі три етапи морального розвитку. Не можна перескочити на рівень автономної моралі, поминувши доморальний і конвенційний... Проте трапляються як дошкільники, здатні до автономної моралі, так і дорослі, що залишаються на рівні конвенційної моралі” [1, 106].

*Висновки...* Як висновок можна констатувати наступне: особистість у процесі формування моральної свідомості проходить три рівні розвитку: доморальний (біологічний, передсоціальний), конвенційний (умовно соціальний, референтний), автономний (власне соціальний, постсоціальний). Ці рівні виявляються за допомогою таких показників, як моральні знання (когнітивний компонент моральної свідомості), моральні почуття та моральні судження (комунікативно-емоційний компонент), моральна поведінка (прикладна сторона моральної свідомості). Гіпотетично можна стверджувати, що моральна свідомість не залежить від того, яку світоглядну систему сповідує особистість: наукову чи ненаукову, матеріалістичну чи ідеалістичну, атеїстичну чи релігійну тощо. Основні категорії моральності не підвладні часові, природним та географічним умовам, національному, громадянському чи соціальному статусові, освіченості людини. Вони є універсальними для всіх систем. І серед матеріалістів та ідеалістів, серед американців і українців, серед бідних і багатих, серед вчених і пастухів були свої праведники та зрадники.

Проведений теоретичний пошук системи показників розвитку моральної свідомості особистості потребує практичної перевірки. Автором статті проведено експериментальне дослідження рівня розвитку моральної свідомості молодших школярів, яке підтвердило теоретичну гіпотезу, щодо доцільності вивчення стану розвитку моральної свідомості за комплексом показників (моральних знань, почуттів, суджень, вчинків) але це тема вже іншої публікації.

*Перспективи подальших досліджень...* Публікація не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективними є дослідження специфіки рівня розвитку моральної свідомості особистості в залежності від віку, освіченості, соціальної стратифікації, національних особливостей тощо.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Кононко О. Соціально-емоційний розвиток особистості. – К.: Освіта, 1998. – 255с.
2. Критерії моральної вихованості молодших школярів. Книга для вчителів / За ред. Беха І., Максименка С. – К.: Радянська школа, 1989. – 96с.
3. Романець В.А., Маноха І.П. Історія психології. – К.: Либідь, 1998. – 989 с.
4. Рувинский Л.И. Нравственное воспитание личности. – М.: Изд.МГУ, 1981. – 184 с.
5. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка, 1978. – Т. 9. – 916 с.
6. Свядковский И.Ф. Нравственное воспитание детей. – М.: Изд. АПН, 1962. – 178с.
7. Субботский Е.В. Формирование морального действия у ребёнка // Вопросы психологии. – 1979. – С.47-55.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.1.– 654с.
9. Энн Хиччине. Шесть ступеней Лоуренса Кольберга // Народное образование. – 1993. – №1. – С.38-43.
10. Якобсон С.Г. Психологические проблемы этического развития детей. – М.: Педагогика, 1984. – 238 с.
11. Kohlberg L. The development of children's orientations toward a moral order. The University of Chicago, USA, 1963. – 215 p.
12. Kohlberg L. The cognitive-developmental approach to moral development. Phi. Delta Kappan, 1978. – 115p.

Анотація  
В.И.Плахтій

**Теоретические основы изучения уровня развития нравственного сознания личности**

В статье рассматриваются теоретические основы изучения состояния нравственного сознания подрастающего поколения.

**Ключевые слова:** поступок, деятельность, человекоцентризм, нравственность, нравственное воспитание, нравственное развитие, нравственное сознание, стадии и уровни нравственного развития личности.

Summary  
V.I.Plakhtii

**Theoretical Basis of Study of the Level of the Personality's Moral Consciousness Development**

Theoretical bases of study of the state of moral consciousness of the growing generation are examined in the article.

**Key-words:** action, activity, human centrism, morality, moral education, moral development, moral consciousness, stages and levels of the personality's moral education.

Дата надходження статті

„15” листопада 2007 р.

УДК 37.013.78 (045)

В.А.ПОЛЩУК,

доктор педагогічних наук, професор

(м.Тернопіль)

**СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК НАУКОВА ОСНОВА ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

В статті обґрунтовується значення соціальної педагогіки як наукової основи здійснення соціальної політики сучасного українського суспільства. Через узагальнення поглядів науковців виокремлено основні функції соціальної педагогіки.

**Ключові слова:** соціальна педагогіка, соціалізація, якість життя, соціальна політика.

Постановка проблеми в загальному вигляді... На початку ХХІ століття у нашій країні спостерігається інтенсивний розвиток соціальної педагогіки як галузі наукового знання і сфери практичної діяльності. Аналіз праць українських і зарубіжних теоретиків і практиків соціально-педагогічної діяльності (О.Безпалько, В.Бочарової, Р.Вайноли, І.Звереві, А.Капської, Л.Мищик та ін.) дає підстави для висновку, що як серед представників різних теоретичних шкіл, так і серед практиків немає єдиного підходу щодо трактування суті соціально-педагогічної діяльності.

Інтенсивність розвитку соціальної педагогіки як науки зумовлена тим, що соціально-педагогічні знання є науково-педагогічним підґрунтям соціальної політики нашої держави, теоретичним фундаментом соціально-педагогічної діяльності.

В умовах, коли існують різні позиції і судження відносно суті соціальної педагогіки як самостійної галузі наукового знання, актуалізуються питання дослідження її гносеологічного аспекту, що сприятиме її ідентифікації. У гносеології виділяють шість основних закономірностей розвитку науки: зумовленість її розвитку потребами практики; відносна самостійність розвитку науки; наступність в розвитку наукових теорій, ідей і понять, методів і засобів наукового пізнання; почерговість у розвитку науки еволюційного і революційного періодів; взаємодія і взаємозв'язок всіх галузей науки; дискусійний характер обговорення питань науки.

Формулювання цілей статті... В даному дослідженні автором здійснено розгляд соціальної педагогіки як наукової основи здійснення соціальної політики сучасного українського суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Закономірно, що місце соціальної педагогіки в системі наук визначається її предметом, тими зв'язками, які складаються між нею та іншими науками. Адже самостійною наукою визнається та область наукового знання, яка має свою об'єктно-предметну сферу дослідження, а також специфічні методи наукового аналізу і перетворення дійсності. Власне тому протягом останнього десятиріччя в Україні з'являються численні обґрунтування самостійності соціальної педагогіки як сфери наукового знання, різноманітні визначення її об'єктно-предметної сфери, які мають за мету розмежування соціальної педагогіки від інших галузей наук.

У літературі зустрічаються різні тлумачення означеного поняття, а саме: як теоретико-методологічної основи соціальної роботи, яка озброює її науково обґрунтованою теорією соціально